

keskellä
aikaa

Kun Suomi sai kasvot

Suomen suurin dokumenttifilmien tuottaja 1930-luvulla oli Aho & Soldan. Yhtiön töistä kootut näyttelyt ihastuttivat kesällä Helsingissä, ja nyt sen suomalaista elinkeinoelämää esitteleviä valokuvia on esillä EK:n tiloissa Eteläranta 10:ssä.

Hanna Lehto-Isokoski ■ Kuvat Aho & Soldan © JB, Juha Salminen ja Paula Lehto

Heikosti valaisevilla otsalampuilla varustetut kaivosmiehet tunkeutuvat mustavalkoisessa filmisä niin ahtaaseen kaivoskuiluun, että katsojaa hirvittää – vaikka hänen ja kaivosmiesten välissä on miltei kahdeksan vuosikymmentä.

Kuilussa porataan ja räjäytetään. Syntyy vaikutelma, että täällä tehdään työtä ja se osataan. Kun miehet huilaavat maanalaisessa ruokailupaikassa, eväslaukuista

Tammerkoski 1930-luvulla.

Suomessa Aho & Soldanin filmejä näytettiin elokuvanäyttäjien alkukuvina. ”Suomalaisille oma maa oli tuntematon vielä 1930-luvulla”, taidehistorioitsija Tuula Karjalainen kertoo.

ilmestyvät maitopullot ja kalakukot. Intensiivistä kuvausta saattaisi katsoa vaikka kuinka pitkään.

Elokuva *Outokumpu* (1934) oli **Heikki Ahon** ja **Björn Soldanin** tekemä. Kuparikaivoksen toimintaa esitelleen filmin tilasi kaivosyhtiö, ja se oli aikansa yritysviestintää.

1930-luku oli optimistista aikaa, ja yritykset halusivat elokuvia. Elokuva *Suomen puu- ja paperiteollisuus* (1929) levisi tekstitettynä aina Yhdysvaltoihin ja Japaniin saakka. Ranskalaisista lehdistä etenkin elinkeinoelämään ja yrittäjyyteen keskittynyt *La mercuriale et les bois* huomasi sen.

Artikkeleissa ihmeteltiin, miten laajalti Suomen puuteollisuuden laitokset olivat verkottuneet. Kaikki oli modernia ja työläisten olot hyvät, asuntolatkin puhtaita ja valkoisia. Suomesta syntyi moderni kuva. Ranskassa avainhenkilöt kiinnostuivat suomalaisesta tuotannosta.

Elokuva oli 1930-luvulla uusi väline, jolla luotiin tietois-ta Suomi-kuvaa.

”Elokuvilla oli vahva propagandistinen merkitys. Viesti meni myös perille”, elokuvantutkija **Ilkka Kippola** Kansallisesta audiovisuaalisesta arkistosta sanoo.

Vuonna 1925 perustettu Aho & Soldan olikin modernin Suomi-kuvan tärkeimpiä rakentajia. Veljesten isä oli kirjailija **Juhani Aho**. Heikin äiti oli taiteilija **Venny Soldan-Brofeldt** ja Björnin äiti Vennyn sisar **Tilly Soldan**.

”He kuvasivat missä ja miten vain, tarvittaessa vaikka luistimet jalassa.”

Tuula Karjalainen

Miesten taidot olivat huippuluokkaa. Kumpikin oli opiskellut Saksassa, joka oli eurooppalaisen valokuvataiteen edelläkävijöitä. Koneinsinööriksi valmistunut, Nobel-palkitun väriteoreetikon **Wilhelm Ostwaldin** johdolla opiskellut Heikki Aho kehitti värikuvaamisen tekniikkaa ja painomenetelmiä. Björn Soldan oli Münchenin Taidekorkeakoulun valokuvausosaston kasvatti. *Outokumpu*-filmi herätti valtavasti huomiota.

”Ihmeteltiin, miten yleensä pystyttiin tekemään elokuvaa sellaisissa valottomissa oloissa”, kertoo Ilkka Kippola.

Suomelle mainetta ja apua

Modernin maailman symboli, auto, oli Aho & Soldanin tuotannossa hyvin keskeinen. Se korostuu esimerkiksi Suo-

Elokuvat olivat vain osa Heikki Ahon ja Björn Soldanin tuotantoa. Samalla kun toinen heistä seiso i elokuvakameran takana, toinen valokuvasi. Valokuvista voi tunnistaa samoja henkilöitä ja paikkoja kuin kaksikon filmeistä.

Suomi halusi korostaa teollistumistaan. Kuva generaattorin siirtämisestä oli mukana New Yorkin maailmannäyttelyssä Suomen paviljongissa vuonna 1939.

”Elokuvilla oli vahva propagandistinen merkitys. Viesti meni myös perille.”

Ilkka Kippola

mea matkailumaana nostaneissa *Suomi kutsuu* -elokuviissa. Ulkoministeriön ja sen kanssa yhteistyötä tehneen Suomen Matkat ry:n kautta veljesten tuotanto levisi ulkomaille.

”Auto ja kansallismaisema kommunikoivat. Osoitettiin, että täällä on kunnan tieverkosto ja että Suomi on moderni matkailumaa”, Kippola toteaa.

Nykykielellä sanottuna Heikki ja Björn olivatkin maabrändityöryhmä parhaimmillaan. Työtä siivitti lapsuudenkodista omaksuttu kansallinen henki – halu nostaa vastaitseenäistynyt Suomi maailman tietoisuuteen.

Suomi kutsuu -elokuvia veljekset tekivät monta. Saksalaiseen Bauhaus-taidesuuntaukseen kuului, että doku-

mentilla ei ollut uniikkia merkitystä, vaan sitä voitiin ajankohtaistaa. Sota antoi elokuville uuden tarkoituksen.

”Suomi ei kutsunutkaan enää matkailijoita vaan ulkomaita apuun”, veljesten töistä Ateneumiin näyttelyn koonnut taidehistorioitsija **Tuula Karjalainen** huomauttaa.

Nyt 1930-luvun ikuiselta näyttäneestä onnelasta siirryttiin suoraan kuvaan, jossa Helsinki palaa. Pariisin maailmannäyttelyyn 1939 valmistunutta versiota uudistettiin vielä näyt-

Heikki Ahon tyttärenpoika Jussi Brofeldt (oik.) vetää kansainvälistä Finland calling 2011–2017 kiertonäyttelyhanketta.

telyn aikana, kun mukaan liitettiin kuvaa talvisodan pommituksista.

Elokuvat herättivät maailman. Myötätuntoa ja avustuksia saatiin. Aho & Soldanin työ onnistui antamaan Suomelle kasvot.

Rämäpäisen rohkeat kuvaajat

Elokuvat olivat silti vain osa veljesten tuotantoa. Samalla kun toinen heistä seisoi elokuvakameran takana, toinen valokuvasi still-kameralla. Mustavalkokuvista tunnistaakin filmeissä esiintyviä paikkoja ja ihmisiä. Syntyi kuvia, joiden veroisia ei ollut ennen Suomessa nähty, eikä nähdä usein vielääkään.

Bauhausin vaikutuksesta kuvissa on aivan uudenlaiset kuvakulmat: etualalla auton lyhty, jonka edessä katu aukeaa kuin lupaava tulevaisuus. Tuntuu kuin kuvaan voisi astua. Niitä julkaistiin kirjoissa, aikakauslehdissä ja matkailumainoksissa.

Päättäneenä kesänä Helsingissä oli peräti kolme Aho & Soldanin näyttelyä, ja Outokumpu pyöri Ateneumissa viiden muun elokuvan kanssa. Jopa asiantuntijan on silti mahdotonta sanoa, milloin kameran takana oli Heikki, milloin Björn.

”Veljekset elivät ajassaan ja aikalaisilleen eivätkä signeeranneet töitään jälkipolvia varten. Niissä oli Aho & Soldanin leima, jos sitäkään”, kertoo Tuula Karjalainen.

Hän ihailee miesten välillä rämäpäistä rohkeutta.

”He kuvasivat missä ja miten vain, tarvittaessa vaikka luistimet jalassa. Kaivoskuilussa ei saanut klaustrofobia vaivata.” ■

www.ahosoldan.com,
info@ahosoldan.com,
puh 041 701 9890.

Näyttelyt maailmalle

Aho & Soldanin perintöä vaalii nykyisin **Jussi Brofeldt**, joka on **Heikki Ahon** tyttären **Clairen** poika. Myös Claire Aho on tunnettu valokuvaaja. Onnistu-

neiden Helsingin-näyttelyiden jälkeen Brofeldt tähyää jo kauemmas. Hän haluaisi elokuvia ja valokuvat esille Ateneumin tasoiisiin taidemuseoihin maailmalle: New Yorkiin, Pariisiin, Tokioon.

”Aho ja Soldan kuuluvat maailman sadan huippukuvaajan joukkoon, ja ulkomailla ollaan töistä kiinnostuneita. Arkistomme on kulttuuriarre”, Brofeldt hehkuttaa.

Hänen mukaansa Aho & Soldanin tuotantoa on yhteensä yli 20 000 kuvaa ja yli 400 filmiä. Brofeldt kaavailee, että suuria näyttelyitä voisi olla jopa kymmenen. Ne huipentuisivat 2017, kun Suomi täyttää sata vuotta. Kiinnostuksen herättäjänä olisivat Aho & Soldanin vuosien varrella teke-

mät elokuvat **Jean Sibeliuksen** kodissaan Ainolassa – onhan Sibelius maailman kenties tunnetuin suomalainen.

Suuri projekti täytyy kuitenkin rahoittaa, ja sitä varten Brofeldt vuokraa uusia vedoksia Aho & Soldanin kuvista yrityksille ja julkisyhteisöille.

Valokuvia on jo esillä Elinkeinoelämän keskusliiton tiloissa Eteläranta 10:ssä. Muita vuokraajia ovat muun muassa Musiikkitalo, Järvenpään kaupunki sekä Kauppalehti, jota oli perustamassa **Juhani Ahon** veli **Kaarlo**.

Yritysten on yleensä helppo päättää kuvien vuokraamisesta kuin näyttelyjen sponsoroinnista, joten Brofeldt valitsi sen toimintatavakseen.

”Yritykset vuokraavat kasveja, miksi eivät sitten kulttuurihistoriallisia kuvia? Sitä paitsi kaikki pitävät kuvista. En ole ainakaan tavannut ketään, joka ei pitäisi”, hän naurahtaa.